

RITA LEVI-MONTALCINI, Bác Sĩ Thần kinh, Giải Thưởng Nobel Y học

Phỏng vấn ngày 22/12/2005
Hương Dương dịch từ nguyên bản tiếng Pháp)

Sinh ngày 22 tháng Tư năm 1909 tại Turin, Piemonte (Ý Đại Lợi, hiện là người được giải Nobel lớn tuổi nhất vẫn còn sống.

Tường trình cuộc phỏng vấn:

- Bà tính ăn mừng 100 tuổi như thế nào?
- Tôi không biết nếu tôi còn sống cho đến ngày đó hay không, và hơn nữa, tôi không thích ăn mừng. Tôi chỉ ưa thích công việc tôi làm hàng ngày.
- Công việc hàng ngày của bà là gì?
- Tôi giúp những nữ sinh Phi Châu xin học bổng để đi học và chuẩn bị xây dựng xứ sở họ sao cho tiến bộ hơn. Tôi cũng tiếp tục những công trình nghiên cứu của tôi, tôi tiếp tục xử dụng trí tuệ của tôi.
- Bà chưa chịu về hưu?
- Không bao giờ tôi nghĩ đến chuyện đó. Hưu trí phá hủy bộ óc con người. Nhiều người về hưu đã đầu hàng, đã chịu để chết bộ óc, đã bị bệnh.
- Bộ óc của bà làm việc ra sao?
- Vẫn như thể khi tôi ở những năm tuổi 20. Tôi không thấy có điều gì khác về cả mặt ước muốn lẫn khả năng. Ngày mai tôi sẽ dự một hội nghị về y khoa.
- Nhưng về mặt di truyền, không có một giới hạn nào hết sao?
- Không. Bộ óc tôi sắp 100 tuổi..., nhưng nó không bị suy yếu đi chút nào. Cơ thể tôi nhăn nheo đi, điều này không thể tránh khỏi, nhưng bộ óc thì không.
- Tại sao vậy?
- Chúng ta may mắn có được một bộ thần kinh mềm dẻo. Dù cho một số tế bào thần kinh có chết đi chẳng nữa, những tế bào còn lại vẫn tự tổ chức lại để tiếp tục hoạt động. Nhưng mình phải kích thích chúng.
- Bà có thể chỉ tôi cách được không?
- Ông chỉ việc tiếp tục ước muốn, tiếp tục làm việc bằng trí óc, như thế nó sẽ không thoái hóa.
- Và tôi sẽ sống được lâu hơn?
- Ông sẽ sống một cuộc sống có ý nghĩa hơn trong những năm còn lại, và đó mới là điều lý thú. Bí quyết là tiếp tục tò mò, tiếp tục dần thân và có nhiều đam mê.
- Đam mê của bà là sự nghiên cứu khoa học?
- Vâng, và tôi vẫn đam mê như trước.
- Bà đã khám phá ra phương thức những tế bào não phát triển và tái sinh?
- Đúng vậy, vào năm 1942. Tôi đã gọi sự khám phá này bằng cái tên "yếu tố phát triển của tế bào não". Và suốt một nửa thế kỷ sau đó, khám phá của tôi không được công nhận, cho đến khi người ta nhìn nhận rằng điều tôi đã tìm ra là có hiệu lực. Năm 1986, tôi được trao giải thưởng Nobel vì sự khám phá này.
- Làm sao mà, vào thập niên 20, một cô gái Ý đã có thể trở thành một nhà thần kinh học?
- Từ khi còn bé tôi đã chuyên cần học. Bố tôi muốn tôi có một tám chồng tốt, muốn tôi trở thành một người vợ đảm đang, một người mẹ hiền... nhưng tôi đã không chịu. Tôi đã đứng trước mặt ông và nói với ông rằng tôi muốn đi học...
- Bố bà chắc hẳn không bằng lòng?

- Đúng vậy. Là một đứa bé, tôi đã không sung sướng. Tôi đã thấy tôi là một con vịt con xấu xí, khờ khạo và hiểu biết rất ít. Các anh tôi thật thông minh và tôi tự thấy tôi quá thấp kém...
- *Tôi thấy vì thế mà bà đã bị kích thích.*
- Vâng, nhưng gương của bác sĩ Albert Schweitzer, khi đó đang ở bên Phi Châu để chống bệnh cùi đã kích thích tôi. Tôi đã muốn giúp đỡ những kẻ khốn cùng, đó là giấc mơ vĩ đại của tôi.
- *Giấc mơ ấy bà đã thực hiện... nhờ khoa học.*
- Và giờ đây tôi muốn giúp đỡ những bé gái Phi Châu để chúng được đi học. Chúng ta chống bệnh tật, phải, nhưng mọi chuyện sẽ tốt đẹp hơn nếu chúng ta chặn đứng được sự áp bức phụ nữ tại những nước Hồi Giáo.
- *Tôn giáo có cản trở bất sự phát triển tri thức hay không? phát triển hiểu biết ấy mà.*
- Có, tôn giáo giới hạn người đàn bà trước người đàn ông, tôn giáo đặt phụ nữ sang một bên khi nói đến phát triển tri thức.
- *Có sự khác biệt nào giữa bộ não của người đàn ông và người đàn bà hay không?*
- Chỉ có trong những cơ năng của não bộ khi nói đến xúc cảm gắn liền với hệ thống nội tuyến mà thôi. Còn về những cơ năng hiểu biết thì không có một sự khác biệt nào hết.
- *Thế tại sao lại chỉ có ít những nhà khoa học gia đàn bà?*
- Đâu có phải thế đâu! Nhiều phát minh khoa học được coi là của đàn ông kỳ thực là của những chị em, vợ hay con gái những người đó.
- *Vậy sao?*
- Người ta không chịu chấp nhận bộ óc thông minh của người đàn bà, người ta muốn giấu nó trong bóng tối. May thay, bây giờ có nhiều đàn bà hơn là đàn ông trong ngành nghiên cứu khoa học: những kẻ thừa kế của Hypatia.
- *Người đàn bà hiện triết thời Alexandria vào thế kỷ thứ 6...*
- Ngày nay chúng tôi sẽ không phải chết trên đường phố vì bị ám sát bởi những nhà tu hành thiên chúa giáo thù ghét đàn bà như xưa kia nữa. Chắc chắn đây là một sự tiến bộ trên thế giới.
- *Đâu có ai toan tính giết bà...*
- Dưới thời fát xít, Mussolini đã muốn bắt chước Hit le và diệt hết người Do Thái... Tôi đã phải đi trốn một thời kỳ. Nhưng tôi chưa bao giờ ngưng nghiên cứu khoa học. Tôi đã thiết lập một phòng thử nghiệm ngay trong phòng ngủ của tôi, và chính vào thời kỳ này mà tôi khám phá ra hiện tượng apoptosis, tức là hiện tượng tế bào chết theo kế hoạch dự tính.
- *Tại sao tỷ lệ những nhà khoa học và trí thức lại cao trong số dân Do Thái?*
- Việc bị loại trừ (ra khỏi xã hội) đã làm cho người Do Thái cố gắng vận dụng trí tuệ: Người ta có thể cảm đoán mọi sự trừ sự suy tư. Có nhiều người Do Thái trong số những kẻ đoạt giải Nobel là một điều chắc chắn.
- *Bà có thể giải thích sự cuồng điên của bọn NAZI?*
- Hitler và Mussolini đã biết cách nói với đám đông, khi đó bộ óc xúc cảm có ưu thế trên bộ óc chính giữa bên ngoài (neocortex) là phần điều hành tri thức. Chúng đã khôn khéo vận dụng những cảm xúc chứ không phải lý trí.
- *Bây giờ có còn hiện tượng này không? Theo bà, tại sao tại nhiều trường học bên Hoa Kỳ người ta lại giảng dạy thuyết Thượng Đế tạo ra con người (le créationisme) thay vì dạy thuyết biến hóa (l'évolutionisme)*
- Ý thức hệ là cảm tính, không phải là lý trí. Lý trí là con đẻ của sự thiếu hoàn hảo. Trong loài động vật không xương sống, cái gì cũng được chương trình hóa cho nên chúng tuyệt hảo. Loài người chúng ta thì không như thế. Vì không tuyệt hảo nên chúng ta mới phải dùng đến lý trí, đến những giá trị đạo đức (valeurs éthiques) để phân biệt giữa cái tốt và cái xấu. Đây là nấc cao nhất trong tiến trình Darwin.
- *Bà có lập gia đình? Có con cái không?*
- Không. Tôi đã lỡ đi vào khu rừng của hệ thống giây thần kinh. Tôi đã bị vẻ đẹp của nó làm mê hoặc và tôi đã quyết định dành tất cả thời gian cho nó, tất cả cuộc đời tôi.
- *Có thể một ngày nào chúng ta trị khỏi được những căn bệnh alzheimer, parkinson, mất trí vì già (démence sénile)?*
- Trị hẳn? Chúng ta có thể giảm tốc, làm cho căn bệnh đi chậm lại, giảm thiểu những căn bệnh đó.

- *Giấc mơ lớn ngày nay của bà là gì?*
- Đó là làm sao để một ngày kia chúng ta có thể sử dụng tối đa khả năng trí tuệ của bộ óc của chúng ta.

- *Từ khi nào bà đã thôi không còn cảm thấy mình là một con vịt con xấu xí?*
- Tôi vẫn còn cảm thấy thế. Tôi vẫn nhận thức rằng tôi còn có những giới hạn.

- *Cái gì là cái tốt đẹp nhất trong cuộc đời của bà?*
- Giúp đỡ kẻ khác

- *Bà sẽ làm gì nếu giả dụ bà đang 20 tuổi?*
- Tôi sẽ làm cái tôi đang làm.

*Hương Dương tã dịch từ Tiếng Pháp
Tháng 6 năm 2009*